

LUNDS
UNIVERSITET

Återkallelse av läkarlegitimation till följd av allvarlig
brottslighet

Revocation of medical license due to serious criminal
offences

Författare: Celina Fathallah

Kontakt: ce8742fa-s@student.lu.se

Plats: Medicinska fakulteten, Lunds universitet

Handledare: Titti Mattsson, professor vid juridiska institutionen

Nyckelord: medicinsk rätt, läkarlegitimation, återkallelse

Innehåll

Abstract	4
Populärvetenskaplig sammanfattning	5
1 Introduktion	7
1.1 Bakgrund	7
1.1.1 Medicinsk rätt och medicinsk etik	7
1.1.2 Myndigheter	8
1.1.3 Patientsäkerhetslagen	9
1.2 Syfte.....	9
1.3 Frågeställningar	10
1.4 Avgränsningar	10
1.5 Metod och material.....	10
1.6 Etiska reflektioner	12
1.7 Disposition.....	13
2 Analys.....	14
2.1 Vad gäller enligt patientsäkerhetslagen?	14
2.2 Praxis	20
2.3 Genomgång av aktuella fall.....	21
2.3.1 Fall 1.....	21
2.3.2 Fall 2.....	21
2.3.3 Fall 3.....	22
2.3.4 Fall 4.....	22
2.3.5 Fall 5.....	23
2.3.6 Fall 6.....	24
2.3.7 Fall 7.....	25
2.4 Analys av fall 1–5.....	26
2.4.1 Juridiska förutsättningar.....	26
2.4.2 Konsekvenser på förtroendet.....	27
2.4.3 Särskilda skäl	28
2.5 Jämförande analys av fall 6–7	29
3 Konklusion.....	32
3.1 Frågeställningarna besvaras.....	32
3.2 Fortsatt eller alternativ analys	33
4 Reflektion	35
4.1 Medias makt på myndigheters beslut	36
5 Självdeklaration	38

6	Referenslista	39
7	Bilagor	43

Abstract

Revocation of medical licenses is necessary to uphold its guarantee and symbolism, while simultaneously protect patient safety. The medical responsibility board (HSAN) is the primary decision-making body for such matters. According to chapter 8, Section 3, paragraph 2 of the Patient Safety Act (2010:659) (PSA), a license can be revoked due to serious crimes committed during or outside professional practice that is likely to affect the trust in the practitioner. This thesis investigates, through a legal analytical method, under what conditions a medical license can be revoked due to criminal acts, how such cases are handled and how the provisions are applied in practice. For this, PSA and its preparatory work, relevant practice and doctrine have been used. The research questions are (1) What does PSA stipulate regarding the revocation of medical licenses due to serious criminal offenses? (2) Based on reviewed cases from HSAN and the Administrative Court, under what conditions can a medical license be revoked due to serious crimes, and how does this affect legal certainty?

The analysis reveals that serious offenses undermining the trust in the practitioner and the absence of special reasons, constitute the primary conditions for revocation. A pattern emerges indicating that HSAN bases its decision on how the crime has affected the trust in the individual practitioner and the healthcare system. Additionally, it becomes apparent that special reasons rarely have a significant impact on the outcome. Further, the analysis reveals some uncertainty regarding the meaning of several specific terms used in the legislation, which contributes to a legal uncertainty in the sense that the application of the legal terms creates room for interpretation, thus complicating predictability. This highlights the need for clearer legislation or a more standardized application of the provision to enhance legal certainty and maintain public trust in the judiciary.

Populärvetenskaplig sammanfattning

Återkallelse av läkarlegitimationer är av behov för att värna om legitimationens garantibevis och symbolik samtligt som det främjar patientsäkerheten. Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN) är det primära beslutsorganet för detta. De arbetar som en domstolsliknande myndighet och prövar frågor om bland annat prøvotid och återkallelser av legitimationer eller annan behörighet inom hälso- och sjukvårdsyrket. Av 8 kap. 3 § 2 p. patientsäkerhetslagen (2010:659) (PSL) framförs det att en legitimation kan återkallas till följd av allvarlig brottslighet i eller utanför yrkesutövningen som är ägnat att påverka förtroendet för yrkesutövaren. Syftet med uppsatsen är att, genom en rättsanalytisk metod, som anses innefattar både beskrivning och analys av gällande rätt, utreda under vilka förutsättningar en läkarlegitimation kan återkallas på grund av brottsliga handlingar. Vidare avser uppsatsen att utreda hur handläggningen av sådana ärenden går till samt att analysera hur bestämmelserna tillämpas i praktiken. Till detta har PSL och dess förarbete använts samt praxis och doktrin som är relevanta för uppsatsen. Förarbete syftar till de propositioner, utredningar och utskottsbetänkanden som förekommer innan beslut om en ny lag. Där kan man hitta bakgrund till lagens tillkomst och ingående beskrivning om hur den nya lagen ska tolkas och tillämpas.¹ Med ordet praxis eller rättspraxis menar man tidigare avgöranden från domstolar och myndigheter i form av domar eller beslut.² Doktrin avser avhandlingar och arbeten inom ett rättsområde. Dessa skrivs vanligtvis av specialiserade professorer inom området.³

Frågeställningarna som avses besvaras är (1) Vad gäller enligt PSL i fråga om återkallelse av läkarlegitimationer till följd av allvarlig brottslighet under och

¹ Umeå Universitet. *Hur hittar jag förarbeten?* (2019). <https://www.umu.se/bibliotek/samlingar/offentligt-tryck/hur-hittar-jag-forarbeten/#:~:text=Med%20f%C3%B6rarbeten%20menar%20man%20de.lagen%20skall%20tolkas%20och%20till%C3%A4mpas>. (Hämtad 2025-01-16).

² Lunds universitet. *Rättspraxis*. (2024). <https://libguides.lub.lu.se/c.php?g=297628&p=2131670#:~:text=Avg%C3%B6randen%20fr%C3%A5n%20domstolar%20och%20myndigheter,h%C3%B6gre%20domstolar%20och%20vissa%20myndigheter>. (Hämtad 2025-01-16).

³ Lagen.nu. *Om rättsinformation, rättskällelära och juridisk metod*. <https://lagen.nu/om/rattskallor#:~:text=%23%20Doktrin%3A%20Avhandlingar%20och%20andra%20arbeten,om%20hur%20den%20b%C3%B6r%20avg%C3%B6ras>. (Hämtad 2025-01-16).

utanför arbetstid? (2) Utifrån granskade rättsfall från HSAN och förvaltningsdomstolen, under vilka förutsättningar kan läkarlegitimationen dras in på grund av allvarlig brottslighet och hur påverkar det rättssäkerheten?

Av analysen av PSL framkommer det att allvarliga brott som ägnat påverka förtroendet för legitimerade och avsaknaden av särskilda skäl är de primära förutsättningarna för att återkalla läkarlegitimationer. Av de granskade fallen går det att urskilja ett mönster som leder fram till återkallelse. Detta är att HSAN främst motiverar sina beslut på hur brottet påverkat förtroendet för den legitimerade och hälso- och sjukvården i stort. Tilläggningsvis framkommer ett mönster om att särskilda skäl nästintill aldrig får en betydande inverkan på utfallet. Av lagstiftningen och de granskade fallen kvarstår viss osäkerhet gällande innebörden av ett antal begrepp. Det bidrar till rättsosäkerhet eftersom de lämnar tolkningsutrymme vilket i sin tur försvårar förutsägbarheten. Det kan förklaras med att tolkningsutrymme kan leda till variation i rättstillämpningen, det vill säga den juridiska processen där lagar tolkas och tillämpas. Rättstillämpning är avgörande för en bestående förutsägbarhet. Det i sin tur är grundläggande för att bevara tilliten till rättssamhället och de rättsliga myndigheterna, som vidare är grunden för rättssäkerhet. Detta leder fram till behovet av en tydligare lagstiftning eller tillämpning av bestämmelsen än den nuvarande.

1 Introduktion

1.1 Bakgrund

En omtalad läkare från SVT:s Uppdrag granskning blev anmäld till hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN) totalt 23 gånger för bland annat brutala omskäreiser på unga pojkar samt förfalskning av tjänsteintyg. Därutöver blev samma läkare varnad tre gånger av samma myndighet. Trots detta fick läkaren behålla sin legitimation. Det var inte förrän sex månader efter att samma läkare blivit dömd till sexuella övergrepp mot två unga kvinnor som HSAN beslutade om att tillfälligt dra in hans läkarlegitimation efter ett yrkande från Inspektionen för vård och omsorg (IVO).⁴ Fallet väcker frågor rörande samhällets hantering och skyldigheter att agera mot förtroendeskadorna som hälso- och sjukvårdspersonal orsakar genom brottsliga handlingar.

1.1.1 Medicinsk rätt och medicinsk etik

Den rättsvetenskapliga disciplinen medicinsk rätt handlar om att skydda och värna om grundläggande rättigheter inom hälso- och sjukvården. De frågor som behandlas inom området befinner sig i gränsen mellan medicin och juridik.⁵ Medicinsk etik berör frågor om varför, på vilka grunder, med vilka hänsyn och avvägningar som ska göras för att stödja den medicinska rätten.⁶ Därav är medicinsk etik nära kopplad till lagar och praktisk verksamhet inom hälso- och sjukvårdens område.⁷ En lag som visar på samspelet mellan medicinsk rätt och medicinsk etik för att behålla samhällets och individers förtroende för hälso- och sjukvården är patientsäkerhetslagen. Lagen behandlar bland annat frågan om återkallelse av läkarlegitimationer till följd av brottsliga handlingar i och utanför yrkesutövningen, vilket kommer utredas närmare i denna uppsats.

⁴ Fridh, L. Larm mot läkaren Rafik Abu-Ramadan i 30 år – stoppas först efter sexövergrepp. *SVT*. (20/9 2023). <https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/30-ar-av-larm-mot-lakaren-rafik-abu-ramadan-stoppas-forst-efter-sexovergrepp> (Hämtad 2024-11-11).

⁵ Zillén, Kavot, Mattsson, Titti & Slokenberga, Santa (red.). *Medicinsk rätt*. 2 uppl. Norstedts juridik. Stockholm. 2022. s. 25.

⁶ *Ibid.* s. 28.

⁷ *Ibid.* s. 29.

1.1.2 Myndigheter

Från det att man ansöker om en läkarlegitimation till att man eventuellt hamnar i en utredning om återkallelse finner man flera relevanta myndigheter. I det följande kommer dessa att kort redovisas.

Socialstyrelsen är Sveriges kunskapsmyndighet för vård och omsorg. Deras uppdrag består av att framföra statistik, regler och kunskap till regeringen, personal inom hälso- och sjukvård samt socialtjänsten. Myndigheten betonar att en förutsättning för att få en god och säker vård och omsorg, kräver att hälso- och sjukvårdspersonal besitter rätt kunskaper. Därav prövar och utfärdar Socialstyrelsen legitimationer för flera yrkesgrupper, däribland läkaryrket.⁸ Läkare är en skyddad yrkestitel och legitimationen är ett bevis på att yrkesutövaren besitter den kunskap, kompetens och lämplighet som krävs för att arbeta i vården. Det är även de med en legitimation eller särskilt förordnade som har rätt att utöva yrket, de besitter en ensamrätt till yrket.⁹ Legitimationen bär alltså med sig ett stort ansvar och flera skyldigheter.

HSAN arbetar som en domstolsliknande myndighet. De prövar frågor om bland annat provotid, återkallelser av legitimationer eller annan behörighet inom hälso- och sjukvårdsyrket. En anmälan av olika parter kan leda till en prövning, ett exempel är en anmälan från IVO.¹⁰ IVO är en statlig myndighet vars främsta uppgift är att svara för tillsyn och tillståndsprövningar inom bland annat hälso- och sjukvården.¹¹

År 2023 återkallades totalt 127 legitimationer för hälso- och sjukvårdspersonal. Av dem var det 13 legitimationer som återkallades till följd av allvarlig brottslighet. Året innan var det totalt 120 legitimationer som återkallades, 15

⁸ Socialstyrelsen. Kort om Socialstyrelsen. (30/6 2015). <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2015-6-56.pdf>. (Hämtad 2024-11-11).

⁹ Vårdförbundet. Legitimation. (18/10 2023). <https://www.vardforbundet.se/rad-och-stod/yrkesansvar/legitimation/>. (Hämtad 2024-11-11)

¹⁰ Socialstyrelsen. Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, HSAN. (Publicerad: 2019-01-18, senast uppdaterad: 2024-12-10). <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/organisation/rad-och-namnder/halso--och-sjukvardens-ansvarsnamnd/>. (Hämtad 2024-11-11).

¹¹ IVO. IVO:s uppdrag och organisation. (2024-11-05). <https://www.ivo.se/om-ivo/uppdrag-organisation/>. (Hämtad 2024-11-11).

av dessa grundade sig i allvarlig brottslighet. År 2021 var allvarlig brottslighet grundorsaken för totalt 13 av 108 återkallade legitimationer.¹²

1.1.3 Patientsäkerhetslagen

Patientsäkerhetslagen (2010:659) (PSL) trädde i kraft år 2010 och har som syfte att ”främja hög patientsäkerhet inom hälso- och sjukvård och därmed jämförlig verksamhet”. Av lagens 8 kap. 3–4 §§ och 9 kap. 4 § 3 p. framgår det att en legitimation inom hälso- och sjukvården kan återkallas på följande åtta grunder:

1. grov oskicklighet
2. allvarlig brottslighet i eller utanför yrkesutövningen som är ägnat att påverka förtroendet för yrkesutövaren
3. på annat sätt har visat sig uppenbart olämplig att utöva yrket
4. sjukdom eller liknande omständighet
5. under pågående provotid på nytt visat sig olämplig att utöva sitt yrke
6. underlåtenhet att följa beslutad provotidsplan
7. egen begäran om återkallelse
8. yrkesutövaren som förelagts att låta sig läkarundersökas har inte följt föreläggandet

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utreda under vilka förutsättningar en läkarlegitimation kan dras in på grund av brottsliga handlingar under och utanför arbetstid. Vidare avser uppsatsen att utreda hur handläggningen av sådana ärenden går till samt att analysera hur bestämmelserna tillämpas i praktiken av såväl HSN som förvaltningsdomstolen.

¹² Socialstyrelsen. Verksamhetsredogörelse 2023. (2024-01-25). <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/dokument-webb/ovrigt/hsan-verksamhetsredogorelse-2023.pdf>. (Hämtad 2024-11-11).

1.3 Frågeställningar

Frågeställningarna som avses att besvaras är:

1. Vad gäller enligt PSL i fråga om återkallelse av läkarlegitimationer till följd av allvarlig brottslighet under och utanför arbetstid?
2. Utifrån granskade rättsfall från HSN och förvaltningsdomstolen, under vilka förutsättningar kan läkarlegitimationen dras in på grund av allvarlig brottslighet och hur påverkar det rättssäkerheten?

1.4 Avgränsningar

Uppsatsens avgränsningar är gjorda mot bakgrund av syftet och frågeställningarna. Legitimationer kan utfärdas till flera yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården, denna framställning är dock begränsad till återkallelse av läkarlegitimationer. Som tidigare beskrivits finns det åtta grunder till återkallelse och denna uppsats kommer att fokusera på den andra grunden. Utöver detta kommer fall av intermistisk återkallelse att uteslutas då denna uppsats är avgränsad till slutgiltiga prövningar i frågan om återkallelse av läkarlegitimationer. Dessa avgränsningar görs på grund av den begränsade tiden för uppsatsskrivningen. Slutligen kommer arbetet avgränsas till rättsfall från 2010 och uppåt. Detta med anledning av att den nuvarande lagen trädde i kraft då.

1.5 Metod och material

Inom rättsvetenskapen finns det flera olika metoder att använda sig av för att utreda och diskutera gällande rätt. Två av dessa är den rättsdogomatiska metoden och den rättsanalytiska metoden. Enligt Jan Kleinman, professor i civilrätt, kan den rättsdogomatiska metoden användas till att både beskriva och analysera gällande rätt.¹³ Claes Sandgren, professor i civilrätt, menar i stället att den rättsdogomatiska metoden enbart beskriver den gällande rätten och att en annan metod krävs för att analysera denna. Denna metod är den rättsanalytiska metoden som anses innefatta både beskrivning och analys av gällande rätt.¹⁴

¹³ Kleinman, Jan. *Rättsdogmatisk metod' I*; Nääv Maria & Zamboni Mauro (red.). Juridisk metodlära. 2 uppl. Studentlitteratur. 2018. s. 21–45.

¹⁴ Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*. 5 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik. 2021 s. 53–54.

Som framgått brukar den rättsdogomatiska metoden anses ha uppgiften att fastställa gällande rätt vilket gör den bunden till ett fåtal auktoritativa källor. Vill man däremot vidga uppgiften till att analysera rätten ändras förutsättningarna för arbetet. Uppgiften blir då friare och nästintill all form av material kan användas i analysen. Därav är det viktigt att man tidigt bestämmer arbetets uppgift, är den dogmatisk eller finns det en vidare syftning? Det senare benämns som rättsanalytiskt.¹⁵ För att uppnå syftet och besvara frågeställningarna i denna uppsats behövs en djupare förståelse för hur lagar och regler kring återkallelse av läkarlegitimationer ser ut i Sverige. Därav används den rättsanalytiska metoden.

Den rättsanalytiska metoden syftar alltså inte bara till att ”fastställa gällande rätt” utan även till att ”analysera rätten” vilket i sin tur möjliggör ett *kritiserande* av denna. Metoden tillåter ett synsätt som utmärks av att argumentationen inom rättsvetenskapen är friare och rättssystemet uppfattas som öppet och i avsaknad av ”ett rätt svar” på rättsliga problem. Detta är möjligt genom att en större variation av material tillåts användas för analysen. Metoden anses vara mer öppen än en traditionell undersökning för att lämna utrymme för olika värderingar där man kan analysera materialet med ledning av en viss infallsvinkel.¹⁶ Detta kan exempelvis vara med inriktning på rättssäkerhet och samhällspåverkan.

För den rättsanalytiska metoden används de vedertagna rättskällorna, vilka är lagstiftning, lagförarbete, rättspraxis och doktrin.¹⁷ För utredning av gällande rätt har framför allt 8 kap. 3§ 2 p. PSL (se Bilaga 1) och dess förarbete används.¹⁸ Materialet för praxisanalysen utgörs främst av beslut från HSAN men även ett beslut från förvaltningsdomstolen. Besluten av HSAN har inhämtats efter en begäran. Myndigheten överlämnade elva beslut från åren 2023–2024. Samtliga beslut har granskats varefter ett urval på sex fall gjorts för att visa på tillämpningen av lagen och aspekter som bidragit till besluten.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Lehrberg, Bert. *Praktisk juridisk metod*, 12 uppl. Uppsala. Iusté Aktiebolag. 2020. s. 102.

¹⁸ Prop. 2009/10:210.

Beslutet av förvaltningsdomstolen hittades genom en sökning i den juridiska databasen JUNO med hjälp av sökordet ”Patientsäkerhetslagen”. Från lagens 8 kap. 3§ 2 p. lagkommentar fanns det kopplade rättsfall. Samtliga granskades, men enbart ett fall mötte kriterierna för denna uppsats, vilka nämns i föregående avsnittet ”Avgränsningar”. Av de totalt tolv fallen från såväl HSAN som förvaltningsdomstolen gjordes urvalet med avseende på de avgränsningar som presenterats tidigare och tidsaspekten för detta arbete. Dessutom var det några fall som rörde beslut om återkallelse som tagits efter många överklaganden och dessa valdes också bort med anledning av tidsaspekten. Utöver det valdes fall som avhandlade både olika och lika typer av brott. Detta för att kunna jämföra handläggningar av olika typer av brott men även handläggningar gällande samma eller liknande typer av brott för att hitta såväl likheter som skillnader.

1.6 Etiska reflektioner

Från 2-3 § av lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor antyder att en etikprövning ska göras vid forskning som innefattar behandling av känsliga personuppgifter, fysiska ingrepp på levande eller avlidna personer, fysisk eller psykisk påverkan på försökspersoner samt vid biologiskt material taget från levande eller avlidna personer som kan härledas tillbaka till dem. Dock definierar lagen att begreppet forskning inte avser arbete eller studier som utförs endast inom ramen för högskoleutbildning på grundnivå eller på avancerad nivå. Dessutom är allt juridiskt material offentliga handlingar och bedöms därför inte medföra några av de risker som etikprövningslagen lyfter. Därav krävs ingen etisk prövning. Trots det är det viktigt att reflektera kring etik.

De etiska hänsynstagande åtgärderna i denna studie är relaterade till praxisgenomgång av rättsfall och beslut från HSAN. Då detta material behandlar personliga uppgifter anonymiseras parterna i besluten. Dessutom kommer händelseplatserna inte att anges. Trots att dessa uppgifter är offentliga kan exponeringen påverka individernas integritet. Resterande material, såsom lagtext och förarbeten, bedöms inte kräva etiska överväganden.

Arbetet kommer att bidra till en ökad förståelse och kunskap om relationen mellan juridik och medicin. Denna information är av stort värde för att säkerställa att läkare känner till sina skyldigheter och arbetar inom korrekta ramar under samt utanför arbetstid. Dessutom kommer resultatet av arbetet ge större insikt i vad lagen innebär vilket kan bidra till ökad rättssäkerhet. Med detta kan man garantera att bedömningar sker på ett etiskt korrekt vis, vilket skyddar den anklagade och bibehåller förtroendet för myndigheterna.

Studiens syfte har betydelse i försäkring om att legitimerade läkare som begår allvarliga brott inte ska beviljas fortsätta praktisera yrket. Detta eftersom det hade medfört konsekvenser för patientsäkerheten. För att bibehålla tilliten för hälso- och sjukvården är det behövligt att noggrant kontrollera legitimationen hos de som bär ansvar för andras hälsa. Genom att undersöka vilka etiska och rättsliga grunder som motiveras av lagen och vid beslut om återkallelse, säkerställs att rättsväsendet handlar korrekt och rättvist.

Analysen bör framföras på ett sätt som inte skadar individer samtidigt som samhällsnyttan bevaras. Mot denna bakgrund kommer analysen fokusera på de rättsliga och etiska aspekterna av de allvarliga brott som har begåtts, snarare än att fokusera på detaljer om individerna. Därutöver ska analysen göras utan prägel av personliga åsikter. Således görs bedömningen att uppsatsens fördelar väger tyngre än de potentiella nackdelarna.

1.7 Disposition

Uppsatsen är disponerad enligt följande. Inledningsvis i detta avsnitt har de myndigheter som utfärdar, ansvarar för och prövar ärenden rörande läkarlegitimationer kort presenterats. Uppsatsen syfte, frågeställningar, metod och material samt etiska reflektioner har också presenterats i detta avsnitt. I nästa avsnitt kommer frågeställningarna undersökas genom presentationer av fall och analyser av gällande rätt. Därefter följer en konklusion, reflektion och självdeklaration av arbetet. Uppsatsen avslutas med en käll- och litteraturlista.

2 Analys

2.1 Vad gäller enligt patientsäkerhetslagen?

Enligt 8 kap. 3 § 2 p. PSL ska legitimationen återkallas om den legitimerade i eller utanför yrkesutövningen har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som är ägnat att påverka förtroendet för denne. Enligt förarbetet infördes lagen för att belysa att även allvarlig brottslighet som saknar samband med yrkesutövandet kan ligga till grund för återkallelse. Det primära syftet, utöver att garantera patientsäkerhet, är att värna om legitimationen som en bekräftelse för att innehavaren är lämplig för yrkesutövandet.¹⁹

Stycket tyder på att läkartiteln har ett värde utöver de medicinska arbetsuppgifter som följer med legitimationen. Detta innefattar bland annat att säkerställa att den hälso- och sjukvård som bedrivs är patientsäker och av god kvalitet.²⁰ Det kan i sin tur tolkas som bidragande till en ökad patientsäkerhet. Begreppet patientsäkerhet har i 1 kap. 6 §. PSL en legaldefinition som kortfattat stadgar att patientsäkerhet avser skydd mot vårdskada. Begreppet vårdskada beskrivs i sin tur i 1 kap. 5 § PSL, som lidande, kroppslig eller psykiskt skada eller sjukdom samt dödsfall som hade kunnat undvikas om adekvata åtgärder hade vidtagits vid patientens kontakt med hälso- och sjukvården.²¹ Vårdgivare har en skyldighet, enligt 3 kap. 5 § PSL, att anmäla händelser till IVO som medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada. Dessutom antyder 3 kap. 7 § PSL att vårdgivare även ska anmäla till IVO om det finns anledning att skäligen befara att en legitimerad inom hälso- och sjukvården kan utgöra en fara för patientsäkerheten.²² En fråga som då följer med återkallelse av legitimationer är frågan om förhållandet mellan att å ena sidan skydda patienter mot oskickliga eller olämpliga yrkesutövare, och å andra sidan skydda legitimerades rättssäkerhet. Patientsäkerhetsutredningen visar att det krävs full bevisning för att man ska kunna återkalla en legitimation. Därav

¹⁹ Prop. 2009/10:210. s. 232.

²⁰ Zillén, Kavot, Mattsson, Titti & Slokenberga, Santa (red.). *Medicinsk rätt*, 2 uppl. Norstedts juridik. Stockholm. 2022. s. 75.

²¹ *Ibid*, s. 72.

²² *Ibid*, s. 76.

kan enbart de omständigheter som går att styrka ligga till grund för bedömningen om återkallelse.²³

Fortsättningsvis specificerar inte lagen vilka brott som omfattas av meningen ”allvarlig brottslighet som är ägnat åt att påverka förtroendet för den legitimerade”, men de exempel som lyfts i propositionen är sexualbrott, barnpornografibrott, narkotikabrott, förfalskningsbrott, brott mot annans liv eller hälsa, osant intygande och mened.²⁴ Det är viktigt att belysa att dessa brott enbart anges som exempel och att andra brott också kan leda till ett återkallande av läkarlegitimationen. Om man vänder sig till 16c § Förordning (1999:1134) om belastningsregister (se Bilaga 2) kan man läsa om vilka uppgifter ur belastningsregistret som kan lämnas ut vid begäran av IVO i ärenden om prøvotid och återkallelse av legitimation enligt 8 kap. 1, 3 eller 4 § PSL vid övervägande att anmäla till HSAN. Med detta blir det plötsligt tydligare vilka brott som skulle kunna föranleda en anmälan till HSAN som sedan kan utreda frågan om återkallelse.

Att det inte preciseras exakt vilka brott som innefattas av PSL är inte unikt för enbart den lagen. Snarare verkar det som att rättssystemet aldrig är så pass fullständigt att varje enskilt fall kan avgöras med hjälp av klara och tydliga regler. I stället finns det ofta oklarheter, luckor och motsägelser.²⁵ Det blir domarens ansvar att finna en balans mellan den stabilitet som medföljer lagstiftningen och den flexibilitet som medföljer tillämpningen.²⁶ Det kan alltså vara både till fördel och nackdel att PSL inte preciseras exakt vilka brott som innefattas av lagen. En fördel kan vara att det lämnar rum för anpassning till förändring, både i samhällets tolkning av allvarlig brottslighet och för uppkomsten av nya typer av brott. Med andra ord leder flexibiliteten till att lagen anpassas till livets krav.²⁷ En nackdel kan vara att det blir domstolen eller HSAN:s ansvar att bedöma vad som anses vara ”allvarlig brottslighet” vilket

²³ Prop. 2009/10:210. s. 110.

²⁴ Prop. 2009/10:210. s. 233.

²⁵ Peczenik, Alexander, *Vad är rätt? Om demokrati rättssäkerhet etik och juridisk argumentation*. Norstedts juridik. Stockholm. 1995. s. 43.

²⁶ Ibid, s. 44.

²⁷ Ibid.

kan leda till en variation i rättstillämpningen, det vill säga den juridiska processen där lagar tolkas och tillämpas. Rättstillämpning är avgörande för en bestående förutsägbarhet. Det i sin tur är grundläggande för att bevara tilliten till rättssamhället och de rättsliga myndigheterna, som vidare är grunden för rättssäkerhet.²⁸ Variation i rättstillämpningen kan dessutom medföra en osäkerhet bland läkare och patienter i vad man ska förhålla sig till. Förenklat leder alltså stabiliteten till kontinuitet i samhällets utveckling och förenklar förutsägbarheten samtidigt som det främjar medborgarnas likhet inför lagen.²⁹

Av meningen ”allvarlig brottslighet som är ägnat åt att påverka förtroendet för den legitimerade” förstår man att brottet, utöver att vara ägnat åt att påverka förtroendet för den legitimerade, också ska anses vara allvarligt. Då kan man fråga sig vad som räknas till ”allvarlig brottslighet”. En helhetsbedömning av alla relevanta omständigheter ska göras vid en prövning. Relevanta omständigheter kan bland annat vara brottslighetens art, straffvärde, påföljden, eventuella förmildrande eller försvårande omständigheter samt gärningsmannens motiv.³⁰ I propositionen framkommer det att det inte ska vara brottsypen som är avgörande utan snarare ska det vara brottsligheten i varje enskilt fall.³¹ Betydelsen av att flera relevanta aspekter beaktas i stället för enskilda aspekter kan leda till en ökad garanti att anmälda kan fällas med tillräcklig bevisföring. Det ökar i sin tur trovärdigheten och tilliten till bedömningen som görs genom att det stödjer rättssäkerheten.³² Vidare anges det i propositionen att en ordning som preciserar exakt hur många försummelser som ska accepteras och hur allvarliga dessa ska vara för att återkallelse ska vara aktuellt, skulle anses som stelbent och kunna medföra stötande resultat i enskilda fall. Patientsäkerhetsutredningen menar i stället att HSN och domstolarna

²⁸ Wennberg, Suzanne. *Introduktion till straffrätten*. 11 uppl. Stockholm. Wolters Kluwer Sverige AB. 2017. s. 19.

²⁹ Peczenik, Alexander. *Vad är rätt? Om demokrati rättssäkerhet etik och juridisk argumentation*. Norstedts juridik. Stockholm. 1995. s. 44

³⁰ Prop. 2009/10:210. s. 233.

³¹ Prop. 2009/10:210. s. 112

³² Justitiekanslern. *Rättssäkerhet i brottsmål*. (2009). <https://www.jk.se/media/r2pdfb4p/rattssaakerheten-i-brottmaal.pdf>. (Hämtad 2025-01-17).

gör en adekvat helhetsbedömning med beaktande av hur allvarliga försummelseerna är ur ett patientsäkerhetsperspektiv.³³

Ytterligare anger lagen att om det finns särskilda skäl får återkallelse underlåtas. I propositionen exemplifieras befintligheten av särskilda skäl med om det har gått avsevärd tid från att brottet begåtts till att återkallelsen prövas. Enligt förarbetet ska detta undantag användas med restriktivitet för de grövsta brotten. Tilläggningsvis kan brottslighet som kan återkopplas och grundat sig i personliga förhållanden såsom sjukdom, missbruk eller sociala missförhållanden beaktas som särskilda skäl att underlåta återkallelse, om dessa omständigheter upphört vid prövning om legitimationen.³⁴

Hänsynstagandet till särskilda skäl säkerställer att en helhetsbedömning görs genom att flera relevanta aspekter tas i beaktning vilket, som nämnts tidigare, är viktigt för en rättssäker bedömning.³⁵ Samtidigt försvårar det förutsägbarheten genom att man inte kan veta vilka konsekvenser som väntar om man gör ett visst brott på ett visst sätt.³⁶ Förutsägbarhet är en del av rättssäkerhet, men hur kan man egentligen säkerställa det när varje rättsfall ska prövas baserat på enskilda aspekter? Och hur kan man säkerställa att det inte blir subjektiva bedömningar?

Dessutom uppkommer det ytterligare begrepp som lämnar tolkningsutrymme som exempelvis begreppet ”avsevärd tid”. Hur lång tid som ska utgöra avsevärd tid blir en fråga för rättstillämpningen utifrån omständigheterna i det enskilda fallet enligt propositionen.³⁷ Denna möjlighet att underlåta återkallelse om det passerat avsevärd tid sedan brottet begicks beskrivs utgöra en ventil i lagtexten. Avsevärd tid syftar till en sådan tid att det inte längre kan hållas för

³³ Prop. 2009/10:210. s. 111.

³⁴ Prop. 2009/10:210. s. 233.

³⁵ Justitiekanslern. *Rättssäkerhet i brottsmål*. (2009). <https://www.jk.se/media/r2pdfb4p/rattssaakerheten-i-brottmaal.pdf>. (Hämtad 2025-01-17).

³⁶ Ågren, Jack & Leijonhufvud, Madeleine & Wenneberg, Suzanne. *Straffansvar*. 10 uppl. Stockholm. Nordstedts juridik. 2018. s.27–28.

³⁷ Prop. 2009/10:210. s. 113.

troligt, att brottet har inverkan på förtroendet för den legitimerade.³⁸ Tilläggningsvis är begreppet ”särskilda skäl” ett mycket brett begrepp och ett vanligt förekommande uttryck som tillämpas i flera situationer och inom flera rättsområden. Utöver PSL, återfinns det även i exempelvis i Äktenskapsbalk (1987:230) och Semesterlag (1977:480). Begreppet sägs innebära att domstolen ges möjlighet att frånga en huvudregel, om det finns ovanliga och särskilt beaktansvärda omständigheter som talar för det.³⁹

Tilläggningsvis kan man fundera på hur befintligheten av särskilda skäl påverkar balansen mellan patientsäkerhet och den legitimerades rättigheter. Visserligen är patientsäkerheten i centrum för att bibehålla tillit till vården och vårdpersonal, men samtidigt måste det finnas ett skyddsnät för läkare.⁴⁰ Återkallelse av legitimation medför tilldels en konflikt och en avvägning mellan kraven på patientsäkerhet och medmänskliga hänsyn till legitimerade.⁴¹

Å ena sidan är läkare bara människor och läkaryrket bara dennes arbete. Genom att ta hänsyn till särskilda skäl öppnar man upp för det faktum att alla kan begå misstag och att man bör kunna få en andra chans att göra om och göra rätt. Å andra sidan blir det problematiskt när förtroendet redan skadats och en övervägning mellan nytta och onytta måste göras. Dessutom påverkas legitimationens trovärdighet om läkare kan komma undan med brott. En förutsättning för patientsäkerhet och bevarat förtroende för vårdpersonal är just att individer som bryter mot PSL:s bestämmelser utreds och hindras från att fortsätta verka i vården.⁴² Även förtroendet för myndigheten hade påverkats

³⁸ Johnsson L-Å. *Kraven på förtroende, skicklighet och förmåga under 100 år av legitimation i hälso- och sjukvården*. Ny Juridik 4:16 s 81–105. https://juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/2211849?dq=f%C3%B6rtroende&tab=literature_for#NYJUR_2016_4_S_0081. s.100. (Hämtad 2025-01-21).

³⁹ Lawline. *Skilnad mellan uttrycken "särskilda skäl" och "ömmande omständigheter"*. 2017. <https://lawline.se/answers/skillnad-mellan-uttrycken-sarskilda-skal-och-ommande-omstandigheter>. (Hämtad 2025-01-21).

⁴⁰ Prop. 2009/10:210. s. 110

⁴¹ Johnsson L-Å. *Kraven på förtroende, skicklighet och förmåga under 100 år av legitimation i hälso- och sjukvården*. Ny Juridik 4:16 s 81–105. https://juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/2211849?dq=f%C3%B6rtroende&tab=literature_for#NYJUR_2016_4_S_0081. s.91. (Hämtad 2025-01-21).

⁴² IVO. *Iakttagelser i korthet - Tillsyn av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal bidrar till ökad patientsäkerhet*. (2024-02).

både om alla läkare som begår brott frias eller om alla läkare som begår brott straffas. Att säga att förtroende för myndigheter påverkas om brottslingar går fria är inget unikt för enbart HSAN utan kan snarare generaliseras för hela rättsväsenden. Att bekämpa brott och att göra det effektivt är en grundförutsättning för att upprätthålla ett förtroende för rättsväsendet. I sin tur är förtroendet för rättsväsendet viktigt för dess legitimitet och funktion.⁴³

Av lagen framkommer flera termer som kan anses vaga, exempelvis ”allvarlig brottslighet”, ”särskilda skäl” och ”avsevärd tid”. Som tidigare nämnts är det inte ovanligt att det finns oklarheter i rättssystemet och man kan därför generellt sätt fundera på om rättstillämpningen, för att kunna vara elastisk, ska styras av vaga begrepp. Å ena sidan har många rättsliga begrepp, som inte förekommer i vardagsspråket, en särskild juridisk bakgrund och har uppkommit efter lagstiftning eller rättsvetenskapliga undersökningar. Å andra sidan finns det rättsliga begrepp som beskrivs med ord från vardagsspråket. Det kan handla om ett antal vaga termer vars innebörd kan variera beroende på sammanhang. De utmärks av att de ter sig som lika och utbytbara, så länge de inte preciseras och en tydlig skillnad görs. Vaghet kan ses som nackdel eftersom förutsägbarheten går förlorad, men vaghet kan även ses som en fördel om man anser att domstolar ska ha en viss tolkningsfrihet. Man kan tycka att tyngdpunkten i en tolkning ska ligga i de målspecifika förhållandena. Detta eftersom det ger domstolarna en möjlighet att avgöra rättsfrågor på ett principiellt disparat sätt.⁴⁴ Vidare behöver en lag eller regel med vaga rekvisit inte nödvändigtvis innebära att hela regeln blir otydlig med en gränslös rättstillämpning, om det finns andra bestämda rekvisit med avgränsningskapacitet.⁴⁵ För att rättskipningen ska uppnå de kvalitetskrav som föreligger utgörs förekomsten av goda domskäl ett av de viktigaste inslagen. Prejudikatinstansernas domsmotiveringar presenterar ofta skäl som talar för eller emot en viss

<https://www.ivo.se/globalassets/dokument/publikationer/iakttagelser-i-korthet/2024/ivo-iakttagelser-i-korthet-tillsyn-av-halso--och-sjukvardspersonal.pdf>. (Hämtad 2025-01-20).

⁴³ Graner, M-G. *Förtroendet för rättsväsendet – en prioriterad fråga*. Tidningen advokaten. NR 3 2009. (Årgång 75). <https://www.advokaten.se/tidigare-nummer/2009/Nr-3-2009-Argang-75/Fortroendet-for-rattsvasendet--en-prioriterad-fraga/>. (Hämtad 2025-01-19).

⁴⁴ Heuman, L. *Nackdelarna med att använda utbytbara vaga begrepp*. SvTJ. 2022. S.62–97. <https://svjt.se/svjt/2022/97>. s. 63.

⁴⁵ Ibid. s. 62.

grundsats eller lagtolkning, som därefter följs av en avvägning av skälen eller argumenten. Argumentövertikten avgörs av antalet argument som talar för eller emot en viss lösning. Därav krävs det att man kan motivera varför ett argument talar för eller emot en viss lösning på ett rättsligt problem.⁴⁶

Sammantaget kan man säga att PSL innehåller en del vaga termer som bör ses över för att stärka rättssäkerheten men att lagen, trots detta, kan uppfylla sitt syfte vid rättstillämpning genom att se till helheten vad gäller både lagen och fallen, och på så sätt motivera sina beslut baserat på befintliga skäl och argument.

2.2 Praxis

Jag har tagit del av tolv fall mellan åren 2014–2024 vilka kommer att presenteras i följande avsnitt. Elva av dessa är från HSN och ett är från förvaltningsdomstolen. Gemensamt för dessa är att det primära yrkandet för återkallelse av läkarlegitimationen fastställdes, i ett av fallen överklagades domen därefter till en prövotid som vann laga kraft. Det var totalt tre fall av sexualbrott (varav ett överklagades till en prövotid), två fall av barnpornografi, ett fall av grovt narkotikabrott, ett fall av mutbrott, ett fall av mordförsök och ett fall av grov fridskränkning. Därefter var det ett antal fall som rörde flera brott, dessa inkluderade ett fall av narkotikabrott och misshandel, ett fall av våldtäkt och dataintrång, och slutligen ett fall av bokföringsbrott, skattebrott, osant intygande, tagande av muta och olovlig befattning med pengar. Av dessa tolv gjordes ett urval på sju fall. Urvalet gjorde med avseende på tidsaspekten för detta arbete och med hjälp av kriterierna som presenterades i avsnittet ”Avgränsningar. Dessutom var det några fall som rörde beslut om återkallelse som tagits efter många överklaganden och dessa valdes också bort med anledning av tidsaspekten. Utöver det valdes fall som avhandlade både olika och lika typer av brott. Detta för att kunna jämföra handläggningar av olika typer av brott men även handläggningar gällande samma eller liknande typer av brott för att hitta såväl likheter som skillnader.

⁴⁶ Ibid. s. 62–63.

I följande del kommer de aktuella fallen att kort redogöras för. Därefter kommer en analys av de fem första fallen att genomföras. Slutligen kommer en jämförande analys av de två sista fallen.

2.3 Genomgång av aktuella fall

2.3.1 Fall 1

I detta fall anmälde IVO en läkare som år 2023 dömdes av hovrätten till villkorlig dom med näringsförbud för grovt givande av muta. IVO menade att brottet var allvarligt och dessutom hade förbrukat förtroendet för den legitimerade. De yrkade därför för återkallelse av läkarlegitimationen. Den anmälde valde att inte yttra sig. Ansvarsnämnden tillämpade i detta fall 8 kap. 3§ PSL som beskrivits tidigare. I bedömningen lades det först vikt på att legitimationen fungerar som en garanti för en viss kunskapsnivå och egenskaper hos yrkesutövaren som förtjänar samhällets förtroende. Ansvarsnämnden menade därför att bristande förtroende för enskilda läkare även kunde påverka förtroendet för hälso- och sjukvården i stort, vilket hade kunnat leda till graverande konsekvenser. Med hänvisning till hovrättens dom bedömdes mutbrotten som grova med anledning av att brotten rimligen hade orsakat regionen en betydande förtroendemässig skada. Ansvarsnämnden bedömde också att mutbrottet begåtts i samband med yrkesutövningen och att den anmälde utnyttjade sin position som läkare för egen ekonomisk, eller annan, vinning. Inga särskilda skäl mot återkallelse framkom. Sammantaget bedömde ansvarsnämnden den anmäldes brott som allvarligt i PSL:s mening samt att förtroendet missbrukats och återkallade därför legitimationen.⁴⁷

2.3.2 Fall 2

Här anmälde IVO en läkare till ansvarsnämnden då denne år 2023 blivit dömd i tingsrätten för barnpornografi av normalgraden. Läkaren yttrade att hen hade haft en utsatt position i sitt arbete men att anmälningarna mot hen varit få. Den anmälde menade också att det aktuella ärendet avser händelser från 2018/2019 som saknade koppling till hens arbete. Hen ansåg att det inte funnits incidenter där hen ska ha brustit i yrkesutövningen, utan snarare blivit

⁴⁷ HSAN-beslut. Dnr: 24.1-101759/2023.

ombedd av ledningen under en längre period att hoppa in och styra upp haltande enheter. Efter vad den anmälde framförde ändrade IVO inte sitt ställningstagande och yrkar att legitimationer ska återkallas. Ansvarsnämndens bedömning tydde på att det varit en fråga om ett stort antal barnpornografiska bilder och att flera av dem bedömdes vara särskilt hänsynslösa. De bedömde mot bakgrund av detta att den anmälde gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som är ägnat att påverka förtroendet för hen. Legitimationen återkallades och inga särskilda skäl framkom.⁴⁸

2.3.3 Fall 3

I detta fall anmälde IVO år 2023 en läkare efter en dom från tingsrätten, där läkaren blivit dömd för grovt barnpornografibrott. Tingsrätten bedömde brottet som grovt eftersom det handlade om särskilt unga barn som utsattes för våld, tvång eller utnyttjande på ett annat särskilt hänsynslöst sätt. IVO ansåg att brottet var allvarligt och i hög grad ägnat att påverka förtroendet för läkaren och yrkade därför återkallelse av legitimationen. Den anmälde valde att inte yttra sig. I HSAN:s bedömning lyftes det att barnpornografibrott tagits upp som ett exempel av brott som påverkar förtroendet enligt PSL. Ansvarsnämnden ansåg att barnpornografibrott är ett allvarligt brott i enlighet med PSL och menade därför att det fanns grund för återkallelse av läkarens legitimation. Inga särskilda skäl framkom.⁴⁹

2.3.4 Fall 4

Här anmälde IVO en legitimerad läkare som år 2023 dömdes för ett tillfälle av grovt narkotikabrott, ett tillfälle av ringa narkotikabrott och två fall av misshandel. De menade att brotten som den anmälde är dömd för har missbrukat det förtroende som allmänheten ska ha till en legitimerad. Vidare påstod de att misshandeln, som var riktat mot en närstående, utgjorde en försvårande omständighet. Den anmälde bestred IVO:s yrkande att återkalla legitimationen och yrkade i stället en prövotid. Hen framförde att det fanns särskilda skäl att underlåta återkallelse då de brott som hen gjort sig skyldig till hade sin grund i beroendesjukdom som hen blivit fri från och menade därför

⁴⁸ HSAN-beslut. Dnr: 24.1-113633/2023.

⁴⁹ HSAN-beslut. Dnr: 24.1-25406/2024.

att den omständighet som föranledde brottet inte längre föreligger. Vidare menade den anmälde att en före detta missbrukare är lika lämplig att utöva yrket som den som aldrig haft sjukdomen då missbruk av alkohol eller droger inte beror på dålig karaktär eller bristande moral utan är ett utslag av sjukdom. Det allvarligaste brottet, som var misshandeln mot sin dåvarande partner, begicks när de båda brukat stora mängder heroin och brottet utlöstes av missbruket hävdade den anmälde. Slutligen lyfte den anmälda att förarbetet till PSL anger att ”undantagsregeln får för de grövsta brotten förutses ske med restriktivitet”, men att det inte är angivet vilka brott som skulle tillhöra kategorin ”de grövsta brotten” och hävdade därför att objektivt sett skulle det aktuella brottet inte tillhöra den kategorin och om det skulle vara så, gäller restriktivitet och inte diskvalifikation. Ansvarsnämnden bedömde att den anmälde gjort sig skyldig till allvarliga brott som ägnats att påverka förtroendet för hen. Med hänsyn till brottets allvarliga karaktär och den relativt korta tid som förflutit sedan brottet begicks, ansågs inte det framförda utgöra särskilda skäl och inga andra särskilda skäl framkom. Legitimationen återkallades.⁵⁰

2.3.5 Fall 5

I detta fall anmälde IVO en läkare som år 2023 dömdes till mordförsök av hovrätten. IVO yrkade om en återkallelse för att värna om legitimationens garantibevis. Den anmälde valde att inte yttra sig. I bedömningen hänvisade ansvarsnämnden till ”brott mot annans liv och hälsa” som lyfts som ett exempel på allvarliga brott i förarbetet. Därefter framfördes en helhetsbedömning av ärendet baserat på domen från hovrätten. Där framkom det att den anmälde ska ha knuffat en person i riktigt mot tunnelbanespåret i samband med ett inkommande tåg. Det framstod att den legitimerades gärning var oprovocerad och att det var tillfälliga omständigheter där offret var uppmärksam, agerade snabbt och gjorde motstånd vilket var anledningen till att den drabbade inte föll ner på spåret. Tilläggningsvis framkom det att läkaren varit kraftigt berusad under gärningstillfället men att hen varit medveten om sitt agerande och förstod vad hen hade gjort. Sammantaget fann ansvarsnämnden att den

⁵⁰ HSAN-beslut. Dnr: 24.1–86203/2023.

anmälde gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som påverkat förtroendet för hen och återkallade legitimationen.⁵¹

2.3.6 Fall 6

År 2014 återkallade HSAN en läkares legitimation då hen blivit dömd till sexuellt utnyttjande av en person i beroendeställning av hovrätten. Vid utredningen yttrade den anmälde att hen var orättvist dömd då det inte framställdes några bevis utan bara var ord mot ord vilket slutade med att läkaren blev oskyldigt fälld. Vidare menar läkaren att hen inte hade kunnat genomgå en gynekologisk undersökning i ett litet rum på psykiatrin som inte var lämpad för sådant samt att sådana undersökningar inte ingick i hens arbetsuppgifter. Dessutom ifrågasatte den anmälde hur man kunde vara helt säker på att en psykisk sjuk patient talade sanning. Den anmälde yrkade på prövotid då det finns särskilda skäl och bad HSAN ta hänsyn till att hovrättens dom inte var enhällig och att de borde ta till sig vad minoriteten av hovrätten kom fram. HSAN menade i stället att det framförda inte utgjorde särskilda skäl och att det allvarliga brottet som läkaren blev skyldig till påverkade förtroendet för denne. De hävdade också att det inte gått avsevärd tid (fyra år) sedan brottet begåtts vilket därför inte heller utgjorde särskilda skäl att underlåta återkallelse.

Samma år överklagade läkaren HSAN:s beslut till förvaltningsdomstolen och yrkade att de upphäver HSAN:s beslut och ändrar detta till en prövotid. Här framförde läkaren att inget otillbörligt hade inträffat under patientbesöket och att patienten lämnade utan att framföra till någon att något ovanligt eller brottsligt skulle ha inträffat. Anklagelserna mot läkaren stödes inte av någon teknisk bevisning och det var först i efterhand som patienten berättade om den påstådda händelsen. Därav menade läkaren att bara för att någon berättar om en påstådd händelse i efterhand så styrker det inte att händelsen ägt rum på det sätt som påstås. Hen lyfte återigen att hovrätten var oeniga och yttrade att ett hovrättsråd och en nämndeman ville frikänna läkaren. Slutligen

⁵¹ HSAN-beslut. Dnr: 24.1-48968/2024.

hävdade läkaren att ”om hens legitimation återkallas, skulle det innebära att en läkare eller annan sjukvårdspersonal - i en situation där ord står mot ord - aldrig skulle kunna freda sig mot felaktiga och oriktiga anklagelser, vilka en patient av olika skäl grundlöst kan komma att framföra”. IVO stod kvar vid HSAN:s beslut och ansåg att läkarens yrkande om provotid skulle avslås. Förvaltningsdomstolens bedömning landade i att läkaren begått ett brott som påverkar förtroendet för hen men att man vid en helhetsbedömning inte kunde anse brottet som allvarligt i förhållande till hela skalan av mindre allvarliga och allvarliga sexualbrott. Detta då man tog hänsyn till brottets straffvärde och andra aspekter såsom att inget fysiskt våld användes i samband med brottet. Snarare ansåg domstolen att det var ett mindre allvarligt sexualbrott som lagstiftaren menade ska föranleda provotid. Förvaltningsrätten biföll överklagandet och läkaren fick tillbaka sin legitimation och ålades en provotid på tre år. Domstolen bedömde att man i detta sammanhang bör beakta att läkaren varken före eller efter det aktuella brottet hade kritiserats i sin yrkesutövning.⁵²

2.3.7 Fall 7

IVO anmälde år 2024 en läkare till HSAN då denne år 2022 dömdes av hovrätten för sexuella övergrepp vid två tillfällen mot två olika patienter i samband med att hen varit behandlande läkare. Av tingsrättens dom skulle det inte ha varit helt kortvariga förlopp, men utan våldsinslag eller liknande försvårande omständigheter. IVO menade att brotten är både allvarliga och ägnade att påverka förtroendet för läkaren och yrkade därmed återkallelse av hens läkarlegitimation. Den anmälde, som var en pensionerad läkare utan avsikt att återgå till kliniskt arbete, menade att hen blivit oskyldigt dömd. Hen hävdade att en stor del av anklagelserna grundade sig på påståenden utan tillräcklig stödbevisning. Vidare anförde den pensionerade läkaren att hens legitimation var en bekräftelse och symboliskt erkännande av hens år av tjänst och att förlora denna under dessa omständigheter skulle lägga en orättvis börda på hens yrkesmässiga arv och ändå inte gagna något syfte i att skydda allmänheten, då hen inte längre praktiserar. Då den anmälde framförde att hen

⁵² Förvaltningsrätten I Stockholm. Mål nr.: 8467–14

är oskyldigt dömd påpekade ansvarsnämnden att Högsta förvaltningsdomstolen i ett mål om återkallelse av legitimation uttalat att ”en förvaltningsdomstol normalt bör kunna utgå från den allmänna domstolens bedömning utan att själva göra en närmare utredning av förhållandena (RÅ 1990 ref. 64)”. Mot denna bakgrund fann HSAN inget skäl att ifrågasätta vad både tingsrätten och hovrätten kommit fram till. HSAN återkallade läkarens legitimation då det omfattade allvarliga brott som i högsta grad påverkade förtroendet för hen. De fastställde att inga särskilda skäl framkom och att det den anmälda anförde inte föranledde en annan bedömning.⁵³

2.4 Analys av fall 1–5

Uppsatsen avser att, genom praxis, analysera under vilka förutsättningar läkarlegitimationer återkallas. Enligt 8 kap. 3§ PSL ska legitimationen återkallas om den legitimerade i eller utanför yrkesutövningen har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som är ägnat att påverka förtroendet för denne. Utöver att brottet ska vara ägnat åt att påverka förtroendet för den legitimerade ska det också, enligt förarbetet, anses som allvarligt. Vid särskilda skäl kan återkallelse underlåtas. Syftet med följande analys är att, med hjälp av fall 1–5 ovan, påvisa de förutsättningar som ligger till grund för återkallelse av läkarlegitimationer.

2.4.1 Juridiska förutsättningar

Enligt 8 kap. 3§ PSL ska brottet anses som allvarligt och påverka förtroendet för den legitimerade. I samtliga fall lyfter både IVO och HSAN detta som argument för återkallelse. Det som skiljer de olika fallen åt är vad som har lett till att brottet anses vara allvarligt.

I första fallet handlar det om att brottet begåtts i samband med yrkesutövningen. I det andra och tredje fallen bedömdes brotten som allvarliga delvis på grund av att dessa brott nämns i förarbetet, men även på grund av omständigheterna i fallet såsom mängden hänsynslöshet. Likaså i det fjärde och femte fallen nämns brotten också i förarbetet. Utöver det påverkades

⁵³ HSAN-beslut. Dnr: 24.1–23789/2023.

allvarligheten i det fjärde fallet av att den anmälda gjort sig skyldig till ett flertal brott.

I första, tredje och fjärde fallet kan man genom ordet ”grovt” i brottets titel förstå att de är av den övre delen av skalan av allvarliga respektive mindre allvarliga brott. Däremot i det andra fallet är det inte lika tydligt av brottets titel att det tillhör ”allvarliga brott”. Detta kan indikera på att det är typen av brott, snarare än graden, som är av grundläggande betydelse för huruvida brotten anses allvarliga i PSL:s mening och ligga till grund för återkallelse. Dock motsäger detta vad som tidigare nämnts i propositionen, där det framkommit att det ska vara brottsligheten i varje enskilt fall och inte brottstypen som ska vara avgörande.⁵⁴ Med detta kan man antyda att både brottstypen och brottsligheten spelar roll så länge det är tillräckligt förtroendeskadande.

I de analyserade fallen upplevdes allvarligheten vara tydlig då de flesta nämns som exempel i förarbetet. Med detta kan man säga att exemplen är vägledande i bedömningen men att det ännu råder tvivel om hur man ställer sig till brott som inte har nämnts i förarbetet. Om exempelbrotten inte hade stått med hade det sannolikt varit svårare att bedöma huruvida legitimationen bör återkallas eller ej. Av de granskade fallen var det enbart i det första fallet som brottet inte lyft i förarbetet, men allvarligheten tycks vara tydlig eftersom det var direkt kopplat till yrkesutövningen. Det tyder på att oavsett när brotten skett så påverkar det inte utfallet särskilt mycket. Detta stärks ytterligare av att ansvarsnämnden återkallar legitimationer trots att läkare argumenterar om att deras brott saknat samband med yrkesutövningen, som exempelvis i det andra fallet.

2.4.2 Konsekvenser på förtroendet

Gemensamt för alla fall var att de allvarliga brotten skadade förtroendet för den legitimerade och riskerade att skada förtroendet för hälso- och sjukvården. För att få erhålla en läkarlegitimation ska man besitta flertalet egenskaper,

⁵⁴ Prop. 2009/10:210. s. 112.

däribland kunskap, kompetens och lämplighet.⁵⁵ Mot denna bakgrund kan man anta att förtroendeskador för läkare som begår brott främst syftar till brister i lämpligheten. Detta antagande kan exemplifieras med att läkare som begår barnpornografibrott fortfarande kan vara bra läkare men de visar sig vara tydligt olämpliga att arbeta med exempelvis barn. Liknande resonemang kan föras för läkare som begår misshandel. De kan säkert vara duktiga på sitt yrke men att misshandla och skada någon är raka motsatsen till läkares syfte, vilket är att hjälpa. Därav kan de antas vara olämpliga för läkaryrket. Dessutom styrks detta av att det i propositionen framkommer att uppenbar olämplighet exempelvis föreligger vid allvarliga brott mot annans liv eller hälsa.⁵⁶ Dock förblir begreppet ”förtroende för den legitimerade” i detta fall en tolkningsfråga. Handlar det om förtroendet för den legitimerade som läkare eller som en vettig människa? Om lagen enbart syftar till att man ska ha förtroende för läkaren och inte för hur denna är utanför sitt arbete hade nog inte så många legitimationer dragits in, speciellt i de fall där läkarna visat sig vara bra både innan och efter brottstillfället samt där brottet saknat samband med yrkesutövningen. Av de granskade fallen tyder det på att lagen främst avser hur förtroendet för den legitimerade är som person till följd av sina handlingar. Detta kan styrkas med att Socialstyrelsen i ett remissyttrande till propositionen hävdade att det inte är personliga egenskaper i sig som ska dömas. Utan om en legitimerad begår ett brott som rubbar förtroendet för hen är det således *gärningen* som ska dömas.⁵⁷ Regeringen överensstämde med Socialstyrelsen och förtydligade att ”brott som är ägnat att påverka förtroendet för den legitimerade” avser de brott som lyfts som exempel i förarbetet.⁵⁸

2.4.3 Särskilda skäl

Särskilda skäl kan underlåta återkallelse av läkarlegitimationer. Exempel på särskilda skäl är om det har gått betydande tid från att brottet begicks till att återkallelsen prövas eller omständigheter som kan återkopplas till yrkesutövarens personliga förhållanden. Omständigheter kan vara exempelvis

⁵⁵ Vårdförbundet. Legitimation. (18/10 2023). <https://www.vardforbundet.se/rad-och-stod/yrkesansvar/legitimation/>. (Hämtad 2024-11-11).

⁵⁶ Prop. 2009/10:210. s. 111

⁵⁷ Prop. 2009/10:210. s.109

⁵⁸ Prop. 2009/10:210. s. 112.

sjukdom, missbruk eller sociala missförhållanden. Underlåtelse gäller om dessa omständigheter upphört vid prövning om legitimationen.

I första, tredje och femte fallen valde de anmäla personerna att inte yttra sig. Detta begränsar möjligheterna för HSAN att ta hänsyn till eventuella särskilda skäl vilka möjligtvis hade kunnat påverka utfallet. Frånvaro av särskilda skäl medför att beslutet för återkallelse blir mer självklart. Däremot, i andra och fjärde fallet framförde de anmälda flera argument för att underlåta återkallelse. Dock blev det ingen förändring i beslutet vilket indikerar på att särskilda skäl måste vara starkt övertygande för att det ska påverka ansvarsnämndens beslut.

Vid jämförelse av det andra och tredje fallet som belyste samma typ av brott verkar det som att framförandet eller avsaknaden av särskilda skäl inte påverkar hur utfallet kommer att bli. Det kan bero på att argument eller frånvaro av argument inte minskar brottets påverkan på förtroendet och därav inte påverkar utfallet.

Den anmälda i det fjärde fallet lyfter flera intressanta aspekter som kan återkopplas till lagen och förarbetet. Trots detta återkallas läkarens legitimation vilket tyder på att de särskilda skäl som grundar sig i sjukdomen inte vägde upp till brottets allvar och inverkan på förtroendet. Det i sin tur tyder på att rehabilitering inte nödvändigtvis utgör ett särskilt skäl för att underlåta återkallelse. Det här stärks ytterligare av att brotten var av grov karaktär och att de var nyligen begångna. Detta antyder att den tid som gått sedan brottet begåtts måste väga upp för det skadade förtroendet.

Sammantaget räcker det inte att presentera befintliga särskilda skäl för att underlåta återkallelse, utan dessa måste väga tyngre än brottet och brottets konsekvenser på förtroendet för den enskilda legitimerade och för legitimationen som garantibevis.

2.5 Jämförande analys av fall 6–7

Av de granskade fallen fanns det två som berörde sexualbrott som påverkar förtroendet för läkarna men bedömningarna gav olika utfall. Syftet med denna analys är att försöka hitta de faktorer som bidragit till att det blivit olika utfall avseende nästintill samma brott.

Trots att fallen är snarlika är en väsentlig skillnad att det i sjätte fallet handlat om en engångsföreteelse medan det sjunde fallet avsåg två olika tillfällen mot två olika offer. Med detta kan förtroendet för den andra läkaren vara mer skadat och på så vis anses mer allvarligt. Däremot ska både fallen ha utspelat sig under arbetstid vilket i sig påverkar tilliten till läkarna samt deras lämplighet att utöva yrket.

I båda fallen hävdar läkarna att de är oskyldigt dömda och ifrågasätter rättsprocessen. Det sjätte fallet är ett tydligt exempel på att frågan om återkallelse inte alltid är svart eller vit. HSAN och förvaltningsdomstolen har gällande samma fall gjort olika bedömningar som landat i olika utfall. HSAN verkar ha fokuserat mer på brottets natur och hur förtroendet påverkas medan förvaltningsdomstolen även tagit hänsyn till omständigheterna och ställer dessa i förhållande till övriga brott inom samma kategori. Trots att läkaren argumenterar om vikten av skydd för vårdpersonal mot anklagelser var det inte av den anledningen som förvaltningsdomstolen upphävde HSAN:s beslut. De tog snarare hänsyn till brottets allvar, dess omständigheter och hur läkaren varit innan och efter den påstådda händelsen. Däremot i det sjunde fallet framför HSAN att etablerad praxis är de ska kunna förlita sig på domstolars tidigare beslut och väljer att inte göra en egen utredning. Detta tyder på att HSAN nästintill alltid kommer att förlita sig på domstolens bedömning vilket kan vara problematiskt om det sedan visar sig vara felaktigt. Dessutom blir det motsägelsefullt att inte göra en närmare utredning av förhållandena när PSL antyder att det ska göras en helhetsbedömning för varje enskilt fall. Tilläggningsvis pekar det på att HSAN inte hanterat invändningar om rättssäkerhet och bevishantering. Slutligen antyder det även på att när anmäldas invändningar tas i beaktning kan det påverka beslutet i högre grad.

Då båda fallen utföll i beslut om återkallelse av HSAN kan man konstatera att myndigheten förhåller sig strängare än förvaltningsdomstolen gör vad gäller sexualbrott i yrkesutövningen. Förvaltningsdomstolens beslut om prøvotid i det sjätte fallet visar att vissa omständigheter och rehabiliteringsmöjligheter kan underlåta återkallelse. Det tyder också på att det finns utrymme för tolkning och att brottets allvarlighetsgrad och dess påföljder för allmänhetens förtroende är avgörande.

I båda fallen syftar HSAN i sin bedömning till att det inte gått avsevärd tid sedan brottet begåtts. Eftersom det inte framkommer i lagen vad begreppet avsevärd tid innebär lämnar lagen utrymme för tolkning som kan leda till rättsosäkerhet. I sjunde fallet hade det gått två år och i det sjätte hade det gått fyra år sedan brottet begåtts. Eftersom båda bedömdes vara för kort tid ger det inte heller en vägledning kring hur lång tid som anses vara tillräckligt.

En annan skillnad är att läkaren i det sista fallet anger att hen inte längre är praktiserande. Att HSAN:s inställning till detta inte föranleder en annan bedömning tyder på att man inte behöver vara aktiv läkare för att det ska finnas grund till återkallelse. Även om detta inte står med i vare sig lagen eller förarbetet kan man tänka sig att det grundar sig i samma motivering som för återkallelse av brott utanför arbetstid vilket är att värna om legitimationens garantibevis och symbolik.

Denna jämförelse av de två fallen visar att flera olika aspekter sammanvägs i beslutfattandet kring återkallelse, såsom brottets allvarlighetsgrad och vikten av allmänhetens förtroende för yrkeskåren. Jämförelsen understryker dessutom att varje fall är unikt men att allmänhetens förtroende för vårdpersonal och vårddyrket förblir prioriteringen.

3 Konklusion

En läkare som begår brottsliga handlingar kan få sin legitimation återkallad. Detta är ett sätt för myndigheter och domstolar att agera mot förtroendeskadorna som hälso- och sjukvårdspersonal orsakar. Därutöver är det ett sätt att bevara legitimationens garantibevis och värna om dess symbolik. Innehållet i 8 kap. 3§ PSL finns som stöd för de beslutsfattande organen när de ska fatta beslut i enskilda fall. Frågan är om bestämmelsen är utformad på ett sådant sätt att yrkesutövare förstår inom vilka ramar dessa tillåts handla i respektive utanför yrkesutövningen. Tydliga ramar är viktigt för att bibehålla både rättssäkerheten och förtroendet för de inblandade myndigheterna och domstolarna. Analyserna ovan tog avstamp i vad den aktuella lagen och förarbetena anger ska gälla, detta för att sedan undersöka dess tydlighet och slutligen analysera hur dessa rättskällor används i praktiken. I följande avsnitt kommer analyserna kort sammanfattas för att därefter nå fram till avslutande konklusioner som ska besvara frågeställningarna om vad som gäller enligt PSL och vilka förutsättningar som ligger till grund för återkallelse av läkarlegitimationer till följd av allvarlig brottslighet. Utöver detta kommer det framföras en diskussion om fortsatt eller alternativ analys inom området.

3.1 Frågeställningarna besvaras

Av 8 kap. 3§ PSL framkommer det att för att återkalla en läkarlegitimation måste den anmälda ha gjort sig skyldig till ett allvarligt brott i PSL:s mening. Då det saknas en klar definition av vad som innefattas i begreppet ”allvarlig brottslighet” i lagen och förarbetet krävs det att en helhetsbedömning av samtliga rådande omständigheter i varje enskilt fall görs. Med detta blir det HSN:s ansvar att tolka och besluta om begreppets betydelse då det är deras uppgift att tillämpa lagen. Att förutsäga utfallet blir svårt eftersom lagstiftningen tycks ha lämnat ett stort utrymme för tolkning vilket kan innebära viss rättsosäkerhet. Vidare kan man av PSL förstå att brott ägnade att påverka förtroendet för den legitimerade också utgör en grund för återkallelse. Om det finns särskilda skäl kan återkallelse underlåtas.

För att en läkarlegitimation ska kunna återkallas måste det göras en utredning. Således är en anmälan av exempelvis IVO den första förutsättningen för att

en läkare ska kunna förlora sin legitimation. Därefter krävs det att det finns en befintlig dom på den anmälda som visar att hen gjort sig skyldig till ett brott som anses vara ett allvarligt brott i PSL:s mening. Brottet ska också bidra till förtroendeskador för den legitimerade. Av de analyserade fallen framkommer även att brottsliga handlingar av enskilda läkare som kan påverka förtroendet för sjukvården i stort också kan vara till grund för en återkallelse. Vidare blir det även uppenbart att befintligheten av särskilda skäl inte är tillräckligt för att underlåta återkallelse. De måste väga tyngre än brottet och den medföljande förtroendeskadan.

Den befintliga lagen och dess förarbeten gör det tydligt att läkare som begår allvarliga brott som påverkar förtroendet för dem kan få sin legitimation indragen. Det råder dock tvivel om definitioner av flera begrepp som används kontinuerligt i lagen och dess förarbeten. Däribland begreppen ”allvarlig brottslighet”, ”särskilda skäl” och ”avsevärd tid”. Eftersom det saknas exakta definitioner och förklaringar till begreppen kan det vara svårt för läkare att veta om det brottet de gjort sig skyldiga till kommer att anses ligga till grund för återkallelse enligt PSL. Likaså avseende vad som omfattas av begreppet ”särskilda skäl” och varför det också måste passerat ”avsevärd tid” sedan brottstillfället. Av samtliga granskade fall framkom det att det inte gått avsevärd tid vilket leder fram till den återstående frågan om hur lång tid som anses vara avsevärd tid. Sammantaget bidrar osäkerheten i begreppens innebörd till en rättsosäkerhet. Det bör ses över hur man kan förtydliga dessa både för att skydda läkare och för att bibehålla förtroendet för de inblandade myndigheterna och rättsväsenden.

3.2 Fortsatt eller alternativ analys

Området medicinsk juridik innefattar flera viktiga och intressanta lagar och etiska överväganden. Variationen i området lämnar utrymme för många möjligheter för fortsatt eller alternativ analys. En intressant väg att fortsätta på hade varit att dyka djupare i varför olika beslutsorgan kan komma fram till olika beslut trots att de följer samma lagar. Vidare hade man kunnat undersöka om HSAN uppfyller sitt syfte eller om det är bättre att en annan aktör utreder och beslutar om återkallelse av

läkarlegitimationer. Ett exempel på en alternativ analys hade varit att kolla närmare på de övriga sju grunderna för återkallelse och förklara vilka förutsättningar som råder för dem. Slutligen hade det varit givande att undersöka vad de viktigaste begreppen i lagen egentligen innebär.

4 Reflektion

De redogjorda fallen omfattar intressanta mönster och skillnader avseende praxis i Sverige. En av studiens styrkor är att det sammankopplar två samhällsaktörer, juridik och medicin. En annan styrka är att studien kollar på praxis, vilket styrker slutsatserna då det visar på hur teorin tillämpas. För detta har flera fall valts ut som både ligger nära i tid och som berör olika brott. Det förstärker relevansen och bidrar till observationer av mönster som kan öka generaliserbarheten vilket i sin tur ger större stöd till slutsatserna. Vidare har analysen skrivit på så sätt att det finns en sammanhängande struktur som förklarar läsningen och förståelsen.

Till följd av arbetets omfång har flera avgränsningar varit nödvändiga vilket kan ses som en svaghet. Övriga aspekter som hade kunnat belysas inkluderar granskning av fall över en längre tid eller en jämförelse mellan praxis innan lagen ändrades år 2010 och efter det. Man hade även kunnat gå djupare i de fall som innefattade flera överklaganden och analyserat hela vägen från första anmälan till det beslut som vann laga kraft. Det hade också varit intressant att bredda perspektivet och analysera hur övriga länder i exempelvis Norden eller Europa gör för att undersöka om PSL:s innehåll är unikt för enbart Sverige och samtidigt granska generaliserbarheten av arbetet. Av det som uppsatsen uppmärksammar finns det även andra infallsvinklar som hade varit givande att studera närmare vilket lämnar utrymme för vidare arbete inom området. Ett exempel hade varit att undersöka läkarnas perspektiv på lagen och de inblandade myndigheterna eller studera vidare på hur de aktuella fallen påverkar patientsäkerheten och förtroendet för hälso- och sjukvården. För att uppnå detta hade man kunnat utforska doktrin inom ämnet eller intervjua anmälda läkare.

Efter flera terminer på läkarprogrammet där man har fått lära sig om allt mellan människokroppen och patientsamtal känns det väldigt värdefullt att få fördjupa sig i ytterligare en viktig del av yrkesutövningen. Redan under utbildningen och ännu mer vid mottagandet av legitimationen är det viktigt att

känna till de skyldigheter man har som läkare och vad som förväntas av en för att inneha en läkarlegitimation. Därav har det varit meningsfullt att bredda sina kunskaper och förståelsen för den juridiska aspekten som medföljer yrket. Dessutom är studies innehåll relevant för såväl läkarstudenter som redan praktiserande läkare runt om i landet.

4.1 Medias makt på myndigheters beslut

Fallet från SVT:s Uppdrag granskning som beskrivs i introduktionen är ett exempel på ett fall som blivit väldigt uppmärksammat i media. I avsnittet ser man även att journalisten ifrågasätter hur myndigheterna har arbetat och varför man inte lyckats stoppa denna läkare mycket tidigare.⁵⁹ Genom en enklare sökning på internet och olika nyhetskanaler ser man att media ofta rapporterar om HSAN och återkallade läkarlegitimationer i samband med uppmärksammade händelser. I vissa fall framställs HSAN som en rättvisemedlare medan de i andra fall kan kritiseras för sina handläggningar och beslut.⁶⁰ Media ger möjlighet för befolkningen att hålla sig informerad om vad som händer i omvärlden och utgör en betydande roll för individer och samhället. En av medias viktigaste uppgifter är att granska och kontrollera makthavares beslut.⁶¹ Det är alltså inte unikt för media att kritisera myndigheter och man kan därför fråga sig om media har någon makt att påverka myndigheters arbete och beslut. Begreppet makt är mångdimensionellt och svårdefinierat. Man kan tala om tre olika dimensioner av makt: (1) *Makten över beslutsfattandet* som innefattar den politiska makt som utövas genom beslutsfattande som är institutionellt reglerad, (2) *makten över dagordningen* som behandlar vilka frågor som ska diskuteras och eventuellt bli föremål för politiskt beslutsfattande, och (3) *makten över tanken* om handlar om makten över tankeprocesser som ligger till grund för vår verklighetsuppfattning. Man kan säga att makten över beslutsfattandet ligger hos politikerna medan de övriga två dimensionerna är

⁵⁹ Uppdrag granskning. Läkarens offer [TV-program]. SVT. (20/9 2023). <https://www.svt-play.se/video/jG3oEqP/uppdrag-granskning/lakarens-offer?info=visa>.

⁶⁰ Se exempelvis: Jönsson, Carina. *Läkare mister legget efter att ha skrivit ut farliga mängder läkemedel* och Krey, Jens, *HSAN-beslut: Staffan Bergström blir av med sin läkarlegitimation*.

⁶¹ Bruér, Mikael. *Media och påverkan*. SO-rummet. (2024). <https://www.so-rummet.se/kategorier/samhallskunskap/medier-och-kommunikation/media-och-paverkan#>. (Hämtad 2025-01-20).

mer öppna.⁶² Media spelar här en viktig roll vad gäller att ge ledtrådar om viktiga samhällsproblem och med andra ord säga ”vad som står på samhällets dagordning” och på så sätt påverka vad som kan bli föremål för politiska beslut.⁶³ Vad gäller medias makt över tanken bör det poängteras att media aldrig kan bestämma vad andra ska tycka men de kan däremot, genom specifika val, göra vissa tankar mer framträdande hos befolkningen och därmed föreslå ett sätt att tänka på. Här kan media ge människor verktyg för att kunna engagera sig och förändra samhället.⁶⁴ Med det sagt kanske media inte kan besluta om vilka beslut som HSAN eller andra myndigheter faktiskt tar, men de kan påverka hur samhället ser på och tänker om myndigheterna och på så sätt sätta press på myndigheter att utveckla eller förändra exempelvis lagen eller sitt arbetssätt. Frågan om hur media eventuellt kan påverka HSAN:s eller andra myndigheters beslut skulle kunna utgöra en studie i sig och hade därför också varit ett intressant område för fortsatt analys.

⁶² Strömbäck, Jesper. *Den medialiserade demokratin. Om journalistikens ideal, verklighet och makt*. Stockholm: SNS Förlag. 2004. s. 22–23.

⁶³ *Ibid.* s. 30.

⁶⁴ *Ibid.* s. 48–49.

5 Självdeklaration

Samtliga delar av uppsatsen har skrivits av mig under handledning.

6 Referenslista

Bruér, Mikael. *Media och påverkan*. SO-rummet. (2024). <https://www.sorummet.se/kategorier/samhallskunskap/medier-och-kommunikation/media-och-paverkan#>. (Hämtad 2025-01-20).

Fridh, Linda. Larm mot läkaren Rafik Abu-Ramadan i 30 år – stoppas först efter sexövergrepp. SVT. (20/9 2023). <https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/30-ar-av-larm-Mot-lakaren-rafik-abu-ramadan-stoppas-forst-efter-sexovergrepp> (Hämtad 2024-11-11).

Förvaltningsrätten I Stockholm. Mål nr.: 8467–14

Graner, Magnus G. *Förtroendet för rättsväsendet – en prioriterad fråga*. Tidningen advokaten. NR 3 2009. (Årgång 75). <https://www.advokaten.se/tidigare-nummer/2009/Nr-3-2009-Argang-75/fortroendet-for-rattsvasendet--en-prioriterad-fraga/>. (Hämtad 2025-01-19).

Heuman, Lars. *Nackdelarna med att använda utbytbara vaga begrepp*. SvTJ. 2022. S.62–97. <https://svjt.se/svjt/2022/97>.

HSAN-beslut. Dnr: 24.1–101759/2023.

HSAN-beslut. Dnr: 24.1–113633/2023.

HSAN-beslut. Dnr: 24.1–23789/2023.

HSAN-beslut. Dnr: 24.1–25406/2024.

HSAN-beslut. Dnr: 24.1–48968/2024.

HSAN-beslut. Dnr: 24.1–86203/2023.

IVO. Iakttagelser i korthet - Tillsyn av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal bidrar till ökad patientsäkerhet. (2024-02). <https://www.ivo.se/global-assets/dokument/publikationer/iakttagelser-i-korthet/2024/ivo-iakttagelser-i-korthet-tillsyn-av-halso--och-sjukvardspersonal.pdf>. (Hämtad 2025-01-20).

IVO. IVO:s uppdrag och organisation. (2024-11-05). <https://www.ivo.se/om-ivo/uppdrag-organisation/>. (Hämtad 2024-11-11).

Johnsson Lars-Åke. *Kraven på förtroende, skicklighet och förmåga under 100 år av legitimation i hälso- och sjukvården*. Ny Juridik 4:16 s 81–105. https://juno-nj-se.ludwig.lub.lu.se/b/documents/2211849?dq=f%C3%B6rtroende&tab=literature_for#NYJUR_2016_4_S_0081. (Hämtad 2025-01-21).

Justitiekanslern. *Rättssäkerhet i brottsmål*. (2009). <https://www.jk.se/media/r2pdfb4p/raettssaekerheten-i-brottmaal.pdf>. (Hämtad 2025-01-17).

Jönsson, Carina, *Läkare mister legget efter att ha skrivit ut farliga mängder läkemedel*. Läkartidningen. (2025-01-21). <https://lakartidningen.se/aktuellt/patientsakerhet/2025/01/lakare-mister-legget-efter-att-ha-skrivit-ut-farliga-mangder-lakemedel/>. (Hämtad 2025-01-21).

Kleineman, Jan. *Rättsdogmatisk metod I*; Nääv Maria & Zamboni Mauro (red.). Juridisk metodlära. 2 uppl. Studentlitteratur. s. 21–45. 2018.

Krey, Jens. *HSAN-beslut: Staffan Bergström blir av med sin läkarlegitimation*. Läkartidningen. (2022-10-03). <https://lakartidningen.se/aktuellt/nyheter/2022/10/hsan-beslut-staffan-bergstrom-blir-av-med-sin-lakarlegitimation/>. (Hämtad 2025-01-21).

Lagen.nu. *Om rättsinformation, rättskällehära och juridisk metod.* <https://lagen.nu/om/rattskallor#:~:text=%23%20Doktrin%3A%20Avhandlingar%20och%20andra%20arbeten,om%20hur%20den%20b%C3%B6r%20avg%C3%B6ras>. (Hämtad 2025-01-16).

Lawline. *Skillnad mellan uttrycken "särskilda skäl" och "ömmande omständigheter."* 2017. <https://lawline.se/answers/skillnad-mellan-uttrycken-sarskilda-skal-och-ommande-omstandigheter>. (Hämtad 2025-01-21).

Lehrberg, Bert. *Praktisk juridisk metod*, 12 uppl. Uppsala. Iusté Aktiebolag. 2020.

Lunds universitet. *Rättspraxis.* (2024). <https://libguides.lub.lu.se/c.php?g=297628&p=2131670#:~:text=Avg%C3%B6randen%20fr%C3%A5n%20domstolar%20och%20myndigheter,h%C3%B6gre%20domstolar%20och%20vissa%20myndigheter>. (Hämtad 2025-01-16).

Peczenik, Alexander, *Vad är rätt? Om demokrati rättssäkerhet etik och juridisk argumentation.* Norstedts juridik. Stockholm. 1995.

Prop. 2009/10:210. Patientsäkerhet och tillsyn.

Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare.* 5 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik. 2021.

Socialstyrelsen. Hälsa- och sjukvårdens ansvarsnämnd, HSAN. (Publicerad: 2019-01-18, senast uppdaterad: 2024-12-10). <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/organisation/rad-och-namnder/halso--och-sjukvardens-ansvarsnamnd/>. (Hämtad 2024-11-11).

Socialstyrelsen. Kort om Socialstyrelsen. (30/6 2015). <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2015-6-56.pdf>. (Hämtad 2024-11-11).

Socialstyrelsen. Verksamhetsredogörelse 2023. (25/1 2024). <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/dokumentwebb/ovrigt/hsan-verksamhetsredogorelse-2023.pdf>. (Hämtad 2024-11-11).

Strömbäck, Jesper. *Den medialiserade demokratin. Om journalistikens ideal, verklighet och makt*. Stockholm: SNS Förlag. 2004.

Umeå Universitet. *Hur hittar jag förarbeten?* (2019). <https://www.umu.se/bibliotek/samlingar/offentligt-tryck/hur-hittar-jag-for-arbeten/#:~:text=Med%C3%B6rarbeten%20menar%20man%20de,lagen%20skall%20tolkas%20och%20till%C3%A4mpas>. (Hämtad 2025-01-16).

Uppdrag granskning. Läkarens offer [TV-program]. SVT. (20/9 2023). <https://www.svtplay.se/video/jG3oEqP/uppdrag-granskning/lakarens-offer?info=visa>.

Vårdförbundet. Legitimation. (18/10 2023). <https://www.vardforbundet.se/rad-och-stod/yrkesansvar/legitimation/>. (Hämtad 2024-11-11).

Wennberg, Suzanne. *Introduktion till straffrätten*, 11 uppl. Stockholm. Wolters Kluwer Sverige AB. 2017.

Zillén, Kavot, Mattsson, Titti & Slokenberga, Santa (red.), *Medicinsk rätt*, Andra upplagan, Norstedts juridik, Stockholm, 2022.

Ågren, Jack & Leijonhufvud, Madeleine & Wennberg, Suzanne. *Straffansvar*. 10 uppl. Stockholm. Nordstedts juridik. 2018.

7 Bilagor

Bilaga 1:

Återkallelse av legitimation

3 § Legitimation att utöva ett yrke inom hälso- och sjukvården ska återkallas om den legitimerade

1. har varit grovt oskicklig vid utövningen av sitt yrke,
2. i eller utanför yrkesutövningen har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som är ägnat att påverka förtroendet för honom eller henne, eller
3. på annat sätt har visat sig uppenbart olämplig att utöva yrket.

Om det finns särskilda skäl i fall som avses i första stycket 2 får återkallelse underlåtas.

Bilaga 2:

16 c § Uppgifter ur belastningsregistret om brott mot 3 kap., 4 kap. 1-2 eller 4-5 §§, 6 kap., 8 kap. 5 eller 6 §, 10 kap. 5 a eller 5 c §, 13-15 kap., 16 kap. 10 a §, 17 kap. 1 eller 2 § eller 20 kap. 1 § brottsbalken, 4 eller 4 a § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott, narkotikastrafflagen (1968:64), abortlagen (1974:595), lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor, lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, lagen (1992:860) om kontroll av narkotika, lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, 6 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling, 10 kap. 3, 4 eller 6 § patientsäkerhetslagen (2010:659), 1, 2, 4-11 a och 13 §§ lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott eller mot terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag ska, om brotten lett till någon annan påföljd än böter, lämnas ut om det begärs av

1. Socialstyrelsen i ärenden om legitimation enligt 4 kap. 1 eller 2 § patientsäkerhetslagen eller särskilt förordnande enligt 4 kap. 4 § samma lag, i fråga om den som styrelsen överväger att meddela legitimation eller särskilt förordna att utöva yrke,
2. Inspektionen för vård och omsorg i ärenden om prøvotid och återkallelse av legitimation enligt 8 kap. 1, 3 eller 4 § patientsäkerhetslagen, i fråga om den som inspektionen enligt 7 kap. 30 § patientsäkerhetslagen överväger att anmäla till Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, eller
3. en region, i fråga om en icke legitimerad yrkesutövare som regionen överväger att anställa för allmäntjänstgöring eller med ett vikariatsförordnande enligt föreskrifter som meddelats med stöd av 3 kap. 12 § patientsäkerhetsförordningen (2010:1369).